

Psihologija omladinske lektire.

Iuventutis catholicae de lectione librorum responsa.

Dr. Dragutin Kniewald.

SUMMARIUM:

Auctor 229 schedulas interrogatorias puellis catholicis 12—20 annorum transmisit. Inter alias interrogationes 5 de lectione librorum, et quidem de libris in genere, quinam quam maxime placeant (I. A, B, C, D); de utilitate lectionis (II); de damno ex libris percepto (III); de fabulis amatoriis (IV A, B, C, D); atque de lectione spirituali (V.) positae erant.

Hic responsa ad singulas interrogationes prae primis methodo systematica citantur deinde methodo comparativa in % enumerantur et sic postremo (VI.) variae leges psychologicae de lectione librorum pro inventute feminili eruuntur relate ad materiam tractatam et formam narrativam.

Lektira je danas veoma važan uzgojni faktor. Ne kanim ovdje raspravljati o tomu, koje knjige omladina voli, i kako djeluju različite knjige na mladu dušu, već dajem u glavnom riječ samoj mladosti, da nam ona sama sve to kaže. Među pitanjima, koja sam razaslao na mnoge izobražene katoličke djevojke, nalazila su se i ova pitanja o lektiri:

15. Koje knjige najradije čitam? Što mi se mili u knjigama? Zašto čitam ovu ili onu knjigu? Što tražim u ovoj ili onoj knjizi?

16. Koje su mi knjige dosad najviše koristile? Koju su mi korist donijele?

17. Koje su mi knjige dosad najviše škodile? Koju su mi štetu nanijele?

18. Što ja mislim i što misle moje družice o čitanju romana za mladu djevojku? Kako djeluju romani na mene i na moje družice?

19. Jesam li čitala kakovu pobožnu knjigu? Koju? Zašto? Koja mi korist od toga?

Metodičke pretpostavke i smjernice ove nove naučne metode interrogatoriuma prikazane su u »Kat. Listu«¹ i »Hrv.

¹ Dr. D. K. Prilog religijskoj psihologiji omladine. »K. L.« 1923. br. 3., str. 4.

Učitelju«. ² Tko pomno prođe i prouči odgovore mladih duša, vidjet će ne samo, i čudit će se, kako su ti odgovori ozbiljni i upravo herojski iskreni, nego će na osnovu poredbene i percentilne metode doći do sigurnih psiholoških zakona u omladinskoj lektiri.

Ukupno imam 229 odgovorenenih upitnica.

I. A) Na pitanje: *Koje knjige najradije čitam*, glase odgovori:

Odgovorilo je 95.6 % svih upitanih.

Ne čitam uopće ili rijetko čitam 3.5 %.

Najradije čitam knjige beletrističnog oblika 72.3 %.

Najradije čitam knjige poučnog oblika 12 %.

Najradije čitam knjige zabavnog sadržaja 36.3 %.

Najradije čitam knjige povjesnog (svjetskog ili crkvenog sadržaja) 32 %.

Najradije čitam knjige poučnog sadržaja 11.3 %.

Najradije čitam knjige duhovnog sadržaja 7.1 %.

B) *Što mi se mili u knjigama?*

Odgovorilo je 27.7 % svih upitanih.

Život i djela 28 % — Krepost 27 % — Ljubavno 12.7 % —
— Religijski momenat 5 % — Tragika 8 %.

C) *Zašto čitam ovu ili onu knjigu?*

Odgovorilo je svega 46.7 %.

Radi: pouke 43 % — zabave 27.3 % — nasljedovanja 23.6 % — uzgoja 4 %.

D) *Što tražim u ovoj ili onoj knjizi?*

Odgovorilo je svega 19.5 %.

Pouku 35.4 % — zabavu 22.7 % — oplemenjenje 18.1 %
ružne stvari 11.3 % — ljubavno 6.8 %.

II. *Koje su mi knjige dosad najviše koristile? Koju su mi korist donijele?*

1. <i>Životi svetaca</i> (uopće)	(37)	Život sv. Elizabete	(2)
Život sv. Alojzija	(16)	— sv. Ante	(1)
— sv. Ivana Berchm.	(11)	— sv. Terezije ¹	(3)
— sv. Ignacija	(2)	— Dominika Savio	(1)
— sv. Pavla	(1)	— Bl. Dj. M.	(1)
— sv. Stanka	(2)	Muka Isusova ²	(3)
— sv. Katarine	(1)	Život Isusov	(1)
— sv. Janje	(1)	Filibert Vrau ³	(2)
— sv. Josipa	(1)		

² Vilko Ivanek, Dr. D. K. Katoličkim djevojkama. »Hrv. Učitelj« 1923., br. 11. i 12., str. 293—297. Uredništvo je naročito upozorilo na naučnu metodu, kojom je sabrana građa za ovu knjigu.

Kad sam počela čitati živote svetaca, uznastojala sam oko duševnog napretka. — Promijenila sam život. — Daju mi lijep primjer. — Više pazim na čistoću srca. — Naučila sam svladavati se (7). — Više sam ponizna (2). — Pobožnija sam (3). — Više sam razmišljala, kako ja svoj život sprovađam. — Da ne ugodim sebi. — Nisam tako pohlepna za svjetske časti. — Nisam više neposlušna roditeljima. — Često sam mislila na to i slijedila ih u jednoj kreposti (14). — Po njima živim. — Shvatila sam dublje čednost i poniznost. — Očuvale su me od glavne pogreške, naglosti. — Često mislim, kako su sv. Franju progonili. — Misli na spas duše i činiti dobro.² — Pouku u duševnom životu.¹ — Kako se moram boriti za vjeru u životu.³ — Predajem se volji Božjoj glede ispunjenja želje za redovničkim staležom.³ — Kako se treba katolikinja vladati u času napasti, te se ne smije bojati ni najstrašnijih muka, a treba da podnese za svoju vjeru.

2. *Knjige iz života prvih kršćana* (4). — Korist: Da i ja trpim za vjeru Isusovu. Mnogo dobra i malo znato trpjeti.

3. <i>Duhovne, pobožne, svete</i> (26)	Sv. Pismo	(2)
Nasljeduj Krista	(9) Molitvenik	(7)
Katolik na djelu	(1) U školi trpljenja	(1)
Filotea	(1) Bertrin: Lurd ⁴	(1)
Katekizam	(1) Glasnici ⁵	(15)
Vjeronak	(1)	

Korist: Jer sam u njima našla, za čim moja duša teži i što me najviše muči. Poučavale su me u vjeri (2). Mogu Boga spoznati ne samo duševno, nego i u prirodi. Putokaz su bile moje životu (2). Nadomještale su mi duh, pouku i vodstvo. Činim, što tamo piše. Ljubav Majci Božjoj.⁴ Da budem pobožna.⁵ Bolja sam.⁵ Zgodice za moj život.⁵ Vidjela sam, kakvih sve ima ljudi i kakav je život i da je Bog uvijek istinu i poštenje naplatio.⁵

4. *Koje su mi ulile u dušu strah pred Bogom i ljubav k dobru*⁶ (2). — Kad sam htjela grijeh učiniti, pomislim, što u toj knjigi piše, i okanim se odmah.⁶ Naučila sam ljubiti Boga.

5. *Koje pripovijedaju, kako se tko oslobodio zla ili grijeha* (1). — Bila sam malo pobožnija.

Vjersko-filozofske ⁷	(1) Časopisi	(4)
Katoličke ⁸	(1) Luč ⁹	(2)
Što je čovjek	(1) Život	(1)
Rasprave	(1) Ljubice	(1)

¹ Male brojke nad retkom omogućuju čitaocu da isporuđuje pojedine odgovore iste glasovnice u istom odsjeku.

Korist: Dale su mi direktivu u mišljenju i stvaranju načela.⁷ Našla sam hrane za svoju dušu. Više razumijem što je organizacija i zašto je ona.⁹ Postala sam bolja i marljivija.

6. <i>Lijepi nabožni romani i pripovijesti</i> ¹⁰	Mučenici	(1)
Gospodar svijeta	Roman radnice	(2)
Hrisanta	Flandrijski lav	(1)
Fabioline sestre	Izgubljeno zvanje	(1)
Quo vadis?	Štit kraljevstva hrv.	(1)
Marijino dijete	Za sreću i slavu otadžbine	(1)
Svećenik krvave haljine	Kohan i Vlasta	(1)
Fabijola	Bog je otac sirota	(1)
Lucije Flavije	Tajinstvena podmor. (!)	(1)
Valerija	U žarkoj Africi	(1)
Braća Koreanci	Lijepe knjige, koje nije pisao bezvjerac	(1)

Korist: Kako se mora za vjeru trpjeti, ali kako Bog nikog ne ostavi, tko se njemu moli.¹⁰ — U vladanju, pobožnosti, ljubavi spram bližnjega. — Što ne ću da čitam druge romane.¹⁰ — Srčanost i karakter za kat. vjeru.¹⁰ — Naučila sam svašta lijepa.¹⁰ Razmišljala sam poslije o tomu.¹⁰ — Ljubiti domovinu (7), Boga (3), bližnjega (5) i biti stalna značaja — (šteta samo, što se ni historijski romani ne podudaraju uvijek s istinom)¹⁰ (7). — Opraštati uvrede.¹⁰ — Naučila sam se svladati srdžbu i odreći se najdražega.¹⁰ — Ne znam.

7. *Poučne i povjesne* (11). — Korist: Naučila sam se lijepim i biranim izrazima. — Bolje sastavljam zadaće (4). — Naobrazila sam se i postala razgovornija (2). — Prenijela sam onaj život i na sebe. — Više znadem, što se po svijetu događa. — U školi bolje znam. — Kako se moram svladati, i da se nisam drugim zanimala.

8. *Školske* (8). — Korist: Što trebam za daljni život i što još nisam čula (5).

9. *Pripovjesne, životopisi, iz naše knjižnice* (3).

10. *Sve, koje sam čitala* (8). — Korist: Mnogo se nauči izraza za vladanje u kući i društvu.

11. *Negativni odgovori o koristi lektire:*

Ne znam (2). — Jer ne čitam, ne znam, stvorite vi kao spisatelj o tomu mnijenje (2). — Nemam koristi.¹² Isp. str. 353. i 354. V. 1.* (7) — Jer nisam ništa čitala. — Nisam čitala knjiga, od kojih bih mogla imati velike koristi; čitam zato, da se zabavljam. — Nisam imala vremena da čitam. — Nekada čitam i dobre knjige, ali mi se ne mile, jer kad čovjeka primi zao duh, padne, ako se ne otme. — Nisam opazila koristi. — Nisu mi

koristile knjige, ni najbolje, kao na pr. sv. Elizabeta, jer nisam niti nastojala biti bolja, a niti mogu biti kao sv. Elizabeta.¹

Nije uopće odgovorilo 34.

Nije bilo pitano 18 najmlađih.

Nije bilo pitano 7.9 %. — Od upitanih odgovorilo je 83.7 %. — O koristi se izjavilo od upitanih 51.2 %.

Dosad su osobito koristile: Duhovne knjige (od toga 65 % životopisi i pripovijesti) 83 %. — »Bile su putokaz mome shvaćanju i životu« 100 %.

Poučne i povjesne 5.7 %. — »Izobrazila sam se« 100 %.

Školske 3.8 %. — »Izobrazila sam se« 100 %.

Nema uopće koristi od knjiga: 5.6 %. Razlozi posve individualni, u glavnom nemar i u 1 slučaju krivo shvaćanje nasljeđovanja svetaca.¹

Ne zna, ima li koristi: 1.8 %.

III. *Koje su mi knjige dosad najviše škodile? Koju su mi štetu nanijele?*

Romani (koje kakvi — 22): Veliku su štetu nanijeli mojoj i onako sangviničkoj čudi. — Pazila sam samo na svjetsko uživanje. — Poslije sam na to mislila i te knjige zavoljela, prem sam znala, da su zle i da ih Crkva brani čitati. — Djeluju mi na živce. — Zato više ne čitam romane. Okaljali su mi maštu, svakakve mi slike dolaze pred oči. — Zapamtila sam si bestidnost, pa ne mogu da se odvratim od toga.

Romani (kriminalni — 5): Postala sam gruba, prosta i plašljiva. — Razdražuju mi maštu i čine me nespособnom za rad (2). — Potamnio mi um (2).

Romani (sentimentalni — 3): Ono, što je najgrde, dale su mi zle knjige (2). — Posve sam se u njih zadubila.

Romani (glupi iz novijeg svijeta — 1): Postala sam osorna i dosta zamišljena.

Romani (zli i opaki — 2): Saznala sam, kakav je svijet pokvaren.

Romani (za koje mi rekoše, da su lijepi — 1).

Romani (u kojima se slavi samoubistvo — 1): Jer sam već pokušala samoubistvo i samo mojim prijašnjim molitvama i sv. pričestima imam zahvaliti svoje spasenje.

¹ Piše mi jedna učiteljica kao bilješku k poglavlju »Duh. čitanje«: »Čitala sam Život sv. Alojzija. Ne znam, ali ne bih rekla, da mi je ikakve koristi donijelo. Vjše me je uzrujavalo, nego utješilo i pomoglo mi. Obuzimlje mi cijelu dušu pitanje, je li baš sve onako, kao što se piše o Sv. Alojziju. Sve mi je nekud pretjerano i previše uzveličano.« — Da je ta učiteljica čitala Meschlera mjesto Ceparia, imala bi jasniju i točniju sliku sv. Alojzija — ali i onda ga ne bi smjela u svemu nasljeđovati.

Romani (u kojima ima više ljubavnoga i bezobraznoga, nego što treba — 7): Češće mislim na njih, ne mogu moliti ni učiti.

Zabavna biblioteka i druge knjige (8): Ostavile su mi srce puno čeznuća i slasti tako zlih, kao što su i same; hvalim Bogu, da sam bar sada to uvidila. — Naučile su me štošta, što ne treba. — Zlo su djelovale na moju maštu. — Nisu baš najugodnije djelovale. — Kad čitam pokvarenu knjigu, mislim na nju, i to mi škodi (2).

Pan, Radmilović, Janko Borislavić (1): Dode mi nekako, da budem i ja takva, makar i zla.

Nečista krv; Moralna dvoru Habsburgovaca (1): Uza sve zabrane roditelja, koji su je prije pročitali, čitala sam, misleći, da je čista historija i nisam imala snage prestati. — Markiza Pompadour: Ne znam, zašto su se roditelji toliko uzrujali, kad su opazili, da čitam; morala sam prestati, ali bila sam na kraju. Bit će, da nisam razumjela tu knjigu. — Ove su me knjige dovele na razne misli.

Una cum uno; Dunja u kovčegu (1): Da nisam čitala tih knjiga, ne bi mi onakve gadne stvari dolazile na pamet.

Papina kći (1): Jer je protiv sv. Oca Pape (! 14 g.)

Mrtva ljubavi Zabavna biblioteka (1): To je prostota, i govori se ruglo iz ženske.

Gospodin Volodijovskij: Nije mi bila baš ugodna. Inače zlih knjiga nisam čitala.

Gospođa djevojka (Z. B.): Vrlo mi je škodio taj prosti roman, ali ja nisam znala, da je takav.

Sjene ljubavi, Dnevnik jedne izgubljene: Koji put sam strašno zaljubljena.

Knjige, koje mi dođu u ruku, kad sam kod kuće: Donašaju mi gadnih misli i želja.

Kozarčeve pripovijesti: Upoznale su me sa stvarima, koje nisam znala da opstoje na svijetu.

Za figlia della portinaglia, La sepolta viva, Jelkin bosiljak: Pokvarila mi se mašta i dolaze mi više puta pred oči kojekakve slike.

Dekameron: Ta nesretna knjiga oduzela je čar mojoj duši, premda sam samo jedno štivo pročitala. Okaljala mi je tako maštu, da mi se ta grozna slika često ponavlja pred očima.

Jadna Analijeta: Pokvarila mi je ona i slične nemoralne knjige donekle svu dušu i osjećaje.

Nemoralne i pokvarene knjige (16): Zavele su me na zlo mišljenje i nisu za mene. Stvarala sam razne planove, kad sam trebala učiti. Pokvarile su me. Probuduju

bujnu maštu. Nečistu su mi misao navele u pamet i sablazan. Želila sam sve više da čitam takve knjige. Srce su mi otrovale zbilja. Želila sam kadgod živjeti onako, kako to pisac piše. Pratile su me svuda, pa i u molitvi. Zato imam uvijek ružne misli po glavi. Navele su me na kojekakve misli. Omamile su me, uvijek sam imala pred očima ono, što sam čitala. Knjige o raskošnom i bogatom i odličnom životu pobudile su mi vanjsku taštinu i željela bi često da i ja to postignem. Čitajući knjige, u kojima piše što bludno, sagriješila sam. Takve knjige škode, č o v j e k j e č o v j e k (u orig. potcrtano). U »Omladini«, mislim, nešto ružna o životinjama, dalo mi je nedopuštenih misli. Jedna knjiga, koju nisam čitala, jer je franceska, nego samo grde slike, poslije su mi u pameti i mašti na napast.

Knjige protiv Boga i molitve (2): Nekoje knjige probudile su u meni sumnje o vjerskim pitanjima i učinile me nehajnom u izvršivanju vjerskih dužnosti.

Liberalni pisci: Razdraživali su mi maštu i trebalo je borbe velike, dok sam maštu stavila donekle u red.

Razne knjige: a) Zabavne — Rastresla sam se i pri-ljubila uz njih. — b) Neke nar. pripovijetke i Sv. Franjo Ksa-verski — Mnogo su mi škodile i dosta sv. Fr. Ks., dobila sam to u duh, vježbama, na 2 mjesta dođe vrlo štetno za djecu, kao što smo mi (13 god.). — c) Genoveva — Misllila sam, koji je to grijeh onaj čovjek htio učiniti, zašto to ne piše. — d) Priče o kraljevima — Željela sam i ja tako. I kule i vile sam zidala u svojoj glavici. — e) Pilule, Peckalo.

Nikad mi nisu knjige naškodile (17).

Jako mi nije dosad škodilo (1): Jer nisam jako zle knjige čitala, jedino mi došla kadgod rastresenost.

Takvih knjiga ne čitam, koje bi mi mogle škoditi (27).

Nisam čitala nepristojnih i zlih knjiga (27): Jer ih nisam dobila. Nisam smjela čitati ni jednu knjigu, koja bi bila proti moralu (3), a niti ne žalim, što nisam imala prilike. Nisam čitala zlih knjiga, ali mi je jedna prijateljica pripovijedala jedan roman, koji je bio tako ružan, da mi uvijek dođe na napast. Malo čitam takve knjige; 3—4 sam čitala; razmišljala sam o tome, ali lako odbacim i ne mislim više. Kod kuće nisam smjela čitati zlih knjiga, a kasnije sam ih se i sama čuvala. Knjige, za koje sam čula, da nisu za mene, nisam čitala.

Ne sjećam se: jer sam mnogo knjiga pročitala (iz drugih odgovora iste glasovnice: ne čitam pobožnih knjiga, ne znam, koja mi je knjiga koristila).

Ne znam (15).

Dosad nijedna (najmladih 18).

Uopće nije odgovorilo 37.
Odgovorilo je u svemu 85% (192).

Od svih 229 glasovnica		Od 192 danih odgovora izjavljuje:
Da su im neke knjige škodile	38.3%	45.0%
Da im knjige nisu škodile	15.8%	18.3%
Nije uopće odgovorilo	15.0%	—
Nisu čitale zlih knjiga (dosad!)	11.9%	13.9%
Ne čita zlih knjiga (načelo!)	11.9%	13.9%
Ne zna, da li im je koja knjiga škodila	6.6%	7.7%
Ne sjeća se	0.4%	0.5%

(50% utvrđeno naj-
mladih, 11—12 g.)

Od knjiga, koje su škodile, bilo je 79 % romana i 19.7 % nemoralnih knjiga, za koje se ne može uvijek razabrati, u koju književnu vrstu spadaju. Većinom su sigurno romani. Golema većina (75.8 %) nabrojanih šteta ovog je tipa: »Okaljala sam si maštu i zapamtila svakojake bestidnosti, koje imam onda neprestano po glavi«.

IV. Što ja mislim i što misle moje družice o čitanju romana za mladu djevojku? Kako djeluju romani na mene i na moje družice?

Nije bilo pitano 18 najmladih (11—12 g.).

Nijesu uopće odgovorile 34.

Ne čita romana 18.

Ne znam 9.

Nisam čitala romana 3.

Bilo bi mi drago čitati koji roman, da vidim, što je taj roman I. (izuzetak, seoska djevojka).

A) Što družice misle.

Da se djevojka rastrese, razvedri i zabavi. Puno drže do one, koja više romana pročita. Da će i njima biti lijepo, kao u romanu. Naslađuju se po njihovu pripovijedanju. Većini mojih družica je glavno, da što više pročitaju novih pisaca, jer stari nisu više »moderni«, a čitanjem novih postaje djevojka »samostalna« (5).

Da nam truju dušu i srce i da nas vode u propast. Da nije dobro za mladu djevojku, jer su to većinom pokvarene knjige. Da je glavna tendenca romana flirt. Vrijeme se gubi i pamet zanaša u zlo. Štetni su (6).

Ne znam, jer nisam razgovarala (3).

Mnoge same stavljaju pitanje: za što djevojke čitaju romane, pa odgovaraju: Djevojke rado čitaju romane, jer se svašta čita, a to ih zabavlja misleći, da će se i njima

tako dogoditi (ili još ljepše), sviđaju im se i laskavi razgovori (11). Jer ima svakakvih događaja i laži. Za zabavu (4). Jer misle, da je sve to istina. Da udovolje svojoj strasti i da skupa s onim licima uživaju. Bezboške se vesele, kad izide novi roman, ne samo bezboške, nego i druge prave katolikinje se zasljepe. Da se zabavljaju i da se naslađuju kakvim ružnim riječima. Naslađuju se udvornim riječima i doživljajima. Da prikrate vrijeme.

Odgovorilo je 24.2% svih upitanih. Od toga veli:

Družice rado čitaju romane	75.0%
Družice misle, da su romani štetni	16.6%
Ne znam	8.3%

Od onih, koje navadaju razlog, zašto djevojke čitaju romane, drži 95.4%, da čitaju za zabavu; 68.1% dodaje, da uživaju u udvornim riječima i doživljajima, koji djeluju na maštu; 4.8% veli, da uživaju u ružnim stvarima; 50% drži, da čitaju misleći, da će se i njima tako dogoditi, kako je u romanu, ili još ljepše.

B) Što ja mislim.

Toga ne bi trebalo, možemo ostaviti drugima, vrlo nepotrebno i nije dobro (3). Romani nisu za kongreganisticu, jer je najgadnija stvar, ako je zao. Dosta je opasno (2). Veoma otrovni i za odrasle, a kamo za nas. U romanu svaka djevojka sazna, što uopće ne smije da zna, ili što je prerano da zna (2). R. ne može ništa korisnoga i dobrog dati djevojci (3). Jako škode, osobito, ako su zli. Djevojka se kojekakvim knjigama pokvari (6). Kvare mlade i neiskusne djevojke (18). Nije baš najbolje, da mlada djevojka čita romane (9). To je pravi otrov za mladu djevojku, koja još ništa ne zna šta je to roman i koja bi postala pokvarena da čita bezvjerske romane (3). Truju nam dušu i vode u propast i čupaju nam vjeru iz srca (5). Pravi otrov i zmija, koja hoće da mladu dušu rine u pakao. Nisu za nas, jer nam truju dušu i mi mislimo onda samo na ono što čitamo, a ne na Boga. Roman, ako je pokvaren lako će zavest mladu djevojku na krivi put (2). Romani nisu za mladu djevojku, koja ne zna razlikovati dobro i zlo, pa se lako možda povede za zlim. Neka rado čita romane, ali sada još ne. Romani lažu i pripovijedaju gadno. Kvare nevinnost i čisto srce (2). Ne valja čitati romane. Sad mislim, da je najbolje za mladu djevojku prije no što počne čitati, dati kojoj starijoj osobi u ruke da prosudi, je li to za mene ili ne — i dakako toga se držati. Ovisi o individualnosti mlade djevojke i vrsti romana. Po mom sudu i po sudu razboritih osoba svakako je bolje, da mlada djevojka čita što manje romana, jer je oni upoznaju često s ne-

moralom, djevojci škode, jer joj razdražuju strasti i požudu i želju za onim stvarima, što u njima piše. Pobuđuju u nama svakojake misli. Iskvaru djevojku. Romani zlih pisaca vrlo su škodljivi za mladu djevojku, jer nam oduzimlju naše nevine ideale. Zlo djeluju, jer mi se onda svašta po glavi petlja. Onda sve mislim na te stvari. Bila sam zlo raspoložena. Samo na to mislim, nervoznom me čini, djeluje odviše na živce.

Pobuđuju želju i težnju za nečim nečednim (3). Škodi mladenačkom čistom srcu. Otrov za mlade djevojke (2) i stoga sam odlučila, da ne ću više čitati romane. Svu maštu pokvari i razdraži (3). Lako postanemo strastvene. Zli nam romani škode, jer nam uđu u svijest nepotrebne ružne stvari, koje makar se i gade čovjeku, ipak čudno nekako djeluju: Moje neke družice vele da tko čita hladno, ne škodi. A meni svakako da škodi, jer sam strastvena. Možda, a ja mislim, da svima u našim godinama (18) škodi.« »Mnogi misle, da je vrlo potrebno da se čita mnogo romana. Vele, da iz njih djevojka upoznaje svijet: dobre i loše strane, i društveni život. No to je samo izgovor, jer se traže obično prizori i opisi, koji mnogo djeluju na maštu, i u tom se uživa. Čita se radi užitka, a ne radi pouke«.

Čitala sam ih rado, i u njima dosta našla, što sam mogla primijeniti u svom životu.

Odgovorilo je 47%. Od toga romani:

Jako djeluju, dobri dobro, zli zlo	60.0%
Ne djeluju osobito	8.0%
Dosad su dobro djelovali	1.6%
Samo dobre romane čita	6.6%
Dosta dobra je našlo u romanima	1.6%
Najviše škode i truju srce, pogibeljni su	18.3%

58.3% svih izjava ističe, da romani otimlju mladoj djevojci njezine nevine ideale, uzbuđuju maštu i razdražuju strasti.

C) *Kako romani djeluju na družice.*

Ništa ne koristi, samo škodi. Ima romana, koji vrlo škode. Zlo djeluju i te kako (2). Ne baš jako dobro. Vrlo ubitačno. Moje družice, koje čitaju romane, nisu baš najbolje; zle su, pokvarili su ih romani (4). Djevojke se najviše pokvare romanima. Niti na jednu djevojku romani ne djeluju dobro (2). Koliko dobrih djevojaka nastrada čitanjem romana. Mnoge ih čitaju kad dođu do njih i taje to. Romane čitaju samo već pokvarene djevojke, dobre se toga klone. Kvare ih i otimlju im ono, što su naučile od sv. vjere. Zapuste se u roman i zaborave dušu. Postanu pokvarene i ne misle na budućnost. Ne djeluje dobro, jer su onda sve uznešene u te knjige i uvijek na to misle

i dolaze im svakakve strasti pred oči (3). Navadaju na zlo i djevojke misle, da će i njima doći kakav kraljević. Veoma zlo, jer zanemaruju svoje dužnosti u školi i kongregaciji i postaju sve gore (3). Užasno, jer zanemaruju svoje dužnosti i traže sebi onakav isti položaj, kako su čitale u romanima i u 14—15 g. nađu kakvog klipana, a poslije se kaju. Zlo, jer zanemaruju dužnosti kršćanske, zalaze u zla društva i ne idu u crkvu. Škodi im na duši, a i na tijelu, jer se ne mogu svladati. Cijele dane (i noć) razmišljaju o tom, što su čitale i kraj tih romana mnogo i jako griješe (5). Zlo. Nema mira onda u sebi po cijeli dan, jer ima svakakvih riječi unutra, koje uznemiruju. Zaborave na školske i kućne dužnosti i vrzu joj se cijeli dan po glavi zle i grozne misli.

Ima ih, znadem, koje se sasvim drže toga, što pročitaju. Misle onako, kako romanopisac piše, jer, vele, ako to nije istina, niti bi on pisao niti bih ja čitala. Upotrebljavaju fraze iz tih knjiga. Izrazuju ono, što su čitale (3).

Promatrajući svoje družice vidjela sam, da je najteže bilo u odgoju s onim »načitanima«. Kako djeluju na mene, tako djeluju i na moje družice, ali ipak na nekoga više, na nekoga manje, isto na onoga manje, koji se više vježba u duhovnom životu.

Ne djeluju zlo, samo si time razbijaju glave i ne mogu učiti. Različito djeluju.

Ne znam (4).

Odgovorilo je 34,7%. Od toga drži, da družice:

Čitanjem romana pokvare se, uzbuđuju	
se strasti, zanemaruju svoje dužnosti	76%
Dobivaju kriv pojam o svijetu	6%
Izrazuju ono što su čitale	6%
Različito	2%
Razbijaju si glave	2%
Ne znam	8%

D) *Kako djeluju romani na mene?*

Ne djeluju nimalo, jer ja ne upijam sve, što se u njima nalazi. Još ni jedan nije osobito djelovao na me. Neke sam dugo zadržala u pameti, a gotovo svi mi se brzo ispuše iz glave. Na mene ne djeluju — potrese me, dok čitam. Nisam opazila, da sam postala bolja ili gora. Nisu mi škodljivi, jer se ne upuštam u njih.

Kako koji, mogu jako djelovati (4). Jako su djelovali (6).

Dosad su na mene dobro djelovali. Dobri dobro djeluju, a zle ne čitam (2). Dobri djeluju dobro, a zli me više puta osvoje (2).

Roman slomljive i mlake duše sasma oslabi i dovede u najveću propast. Ja ne čitam, nego samo one, za koje znam, da su dobri. »Germanin ideal« je dobar roman.

Zlo djeluju (5). Vrlo ubitačno. Jako zlo. Najviše škode i truju srce. Imade u njima svakakvih prilika, da bi se mogla za njima povesti. Pokvarili bi me, pa ih zato ne čitam (4). Izgubim onda volju za svaku pobožnost.

Nije najpogibeljnije, ali može dosta zla donijeti, prema tome, kakav je. Nije baš korisno, ali mislim, da ne može čovjeka na zlo obratiti. Romani imadu za mene veliku korist, jer što je dobro, uzmem za primjer, a što je zlo, na to ni ne mislim. Dobro je da znamo. Korisno je, da upoznajemo život i običaje prošlik vjekova. Volim čitati, prem nemam koristi nikakve.

Romani su interesantni — veliko uživanje — sviđaju nam se (3); (pokvarili su me 1).

Neki brane čitanje romana; držim, da ne čine dobro; treba uzeti u ruke i roman i birati; one, kojima se romani brane, bave se njima i odviše i ne paze na izbor, samo kad se desi prilika.

Nije svaki roman zao, ima i dobrih. Mora djevojka čitati skromne i čestite romane (2).

Dobre romane držim da je korisno čitati, a zle svakako izbjegavati, jer nepovoljno djeluju; mladoj djevojci uopće ne bih preporučila čitanje romana.

Odgovorilo je 54.8%.

Od toga drži: da je otrov za mladu djevojku čitati mnogo romana 84.8%; da je korisno 2.5%; voli čitati bez obzira na korist 5%; ne sve braniti, nego izbor 7% (s time se uostalom slažu i one, koje vele, da je za mladu djevojku pogibeljno čitati mnogo romana).

V. Jesam li čitala koju pobožnu knjigu? Koju? Zašto? Koj a mi korist od toga?

1. Životi svetaca (uopće) (37), Život sv. Alojzija* (28), Život Ivana Berchm.³ (21), Život sv. Ivane d'Arc² (10), Život sv. Ante (10), Život sv. Elizabete¹ (16), Život Bl. Dj. M. (8), Život sv. Stanka (6), Život Dominika Savio (8), Život sv. Vinka P. (1), Život sv. Cecilije (1), Život sv. Josipa (3), Život sv. Pavla (2), Život sv. Jeronima (2), Život sv. Nikole putnika (1), Život sv. Janje (2), Život sv. Terezije (3), Život sv. Franje Ks. (5), Život sv. Augustina (1), Život Petra Barbarića (2), Život sv. Ćirila i Metoda (1), Život Ivana Coassinia⁴ (Zum Priesterideal) (1), Život Kontarda Ferrinia (2), Život F. Vraua (1), Muka G. N. I. K. (13).

Razlog čitanja: Da mi pomogne čudotvorac sv. Ante. Mnogo mi treba dobrog primjera u kreposti. Da znam nešto

podnijeti za vjeru. Da budem bolja i pobožnija, nego sam sada. Da ne čitam pokvarene knjige.

Upoznati Isusa (2). Preporučila nam je naša učiteljica. Čula sam, da je lijepo. Imala sam baš pri ruci. Dopale su mi u ruke. Nakon propovijedi me zanimalo. Ja sam htjela. Veseli me. Radi zabave. Nisam mnogo čitala, samo kad su bile duh. vježbe. Nisam imala drugo, ali mi je jako dobro došlo, da sam i ja odlučila jedno dva dana tako živjeti, ali nisam mogla.*

Korist: Znam, kako je koji svetac živio i umro i priznao vjeru (4). Vidjela sam moć Božju i ja živim po njima. Daju mi dobar primjer i lijepe nauke. Pobuđuje me na bolji život. Primijenila sam štošta iz njihova života na svoj (26). Postala sam pobožnija¹. Više štujem Bl. Dj. M. po primjeru svetih. Poniznosti i čistoći se učim. Sve me u tim knjigama nuka na dobar i pošten život. Nevoljama Bog ne kazni uvijek, nego ljubi onoga¹. Poslušnija sam². Želim, da domovina bude sačuvana od neprijatelja². Postala sam marljivija prema drugima. Svladavati sam se naučila u svojim manjim suprotivštinama (4). Učvrstila sam se u raznim krepostima. Kako je pobožno i lijepo živio u siromašnoj kući sv. Berchm. Primjeri za put u vječno blaženstvo (2). U mnogom se povodim za lijepim primjerom.⁴ Naučila sam za život stvari potrebne i korisne. Kako su sveci prezirali svjetske taštine i žudili jedino za Bogom. Uznosim se po njihovu primjeru. Upoznala sam dobrotu Božju i život mlade djevojke, čvrste u vjeri. Vidjela sam, da se može biti dobar, a pomoću Božjom i čist. Kako su se borili za nebo i nije im bilo brige za trulim svijetom već su gledali jedino da dušu spasu. U sličnim prilikama znadem se isto tako ponašati, pripovijedati ili druge upućivati.

2. Duhovna pobuda i pouka: O često sv. pričesti¹, O presv. olt. sakr.², Sv. Misa, Budite savršeni, Najkraći put savršenstvu, U carstvu duše, Pobožna duša u dvojicama d. ž.³, Put unutrašnjem miru³ (2), Slave Božje milosti⁴, Kako da uzljubimo I. Krista⁵ (2), Ispovijesti sv. Aug.⁴, Der Meister ist da (razmatranja), Fischer: Ich will⁵, Biblija i evanđelje (2), Priprava za smrt (3), Excelsior⁷, Lourdes⁸, Nasljeduj Krista⁹ (20), U školi trpljenja¹⁰.

Razlog čitanja: Iz želje za dubljim duhovnim životom i nasljedovanjem svetih duša⁴. Da se naučim duhovno živjeti i da postignem mir duševni³. Duhovna pouka⁵.

Korist: Znam o sv. pričesti. Nisam je još dovršila, jer me je davno poticao na zle, da ih čitam³. Možda je to bio mali korak napred u duh. životu⁴. Bila bih pobožnija². Kako je lijep, život posvećen Bogu⁵. Upoznala sam se s vjerskim istinama, koje dosad nisam znala i pobožnija sam⁶. Velika korist⁷. Čvrsta vjera, pouzdanost i čistoća⁸. Savjet i utjeha u teškoćama, pri-

prava za sv. pričest (2), ponašanje u školi i doma⁹. Preobrazim se, kad uzmem tu knjigu i osjećam zadovoljstvo kao nikada¹⁰.

3. Pripovijesti duh. sadržaja. (Izgubljeno zvanje¹ (4), Eustahije, Fabioline sestre (3), Quo vadis, Mučenici², Ben Hur, Marijino dijete³ (4), Sibila.)

Razlog čitanja: Jer mi je lijepo.³

Korist: Kako se čovjek kod izbora staleža mora predati volji Božjoj.¹ Kako je izbor staleža velika stvar i pri tome valja da odlučuje savjest¹. Kako su se ljudi borili za vjeru².

4. Razno. [Glasnici (16), Liturgija, Žena na svom mjestu, Čas milosti, Iz kongregacijske knjižnice, časopisi, »Nedjelja (13), Mala milosrdnica²].

Razlog čitanja: Da budem bogoljubna, što mi je potrebno.¹

Korist: Velika korist (4). Samo sam dobro naučila. Ljubav prema Bogu (2). Usađuju mi u srce dobrotu (čitala sam više, nego ikakve druge!). Dala mi je pouku za život².

Nije uopće odgovorilo 20.

Nisam čitala nijednu knjigu (16). — Kućni mi poslovi ne dopuštaju da čitam (1).

Ne čitam uopće takvih knjiga (2). — Ne zanima me. Dosadne su mi (mnogo sam knjiga pročitala, rado čitam ljubavne* — ispor II.¹²).

Rijetko čitam takve knjige (1).

Ne sjećam se (1).

Nije bilo pitano 18 najmladih.

Od svih upitanih (209) odgovorilo 90.4%.

Od danih odgovora (189) čitalo je duh. knjige 89.9% (od toga 0.5% rijetko čita d. k.), 8.4% nije čitalo, 1.05% ne čita uopće takovih knjiga, a 0.5% ne sjeća se.

Od pročitanih knjiga čitalo se:

Život Isusa, Bl. Dj. M. i svetaca 65.8%.

Duhovna pobuda 14.5%.

Pripovijesti duh. sadržaja 12.1%.

Razno 5.4%.

Molitvenici (!) 2%.

O koristi izjavilo se 42.3% svih, koje su uopće odgovorile na ovo pitanje.

»Pobuđuje me na bolji život. Primijenila sam štošta na svoj život« — 48.1% (od toga 87.1% životopisi).

»Utjeha i pouka u duhovnom životu« — 23.1%.

Nema koristi nikakove 1.1%.

Razlog čitanja: kod mladih većinom vanjski, kod starijih nutarnja potreba.

VI. *Da sakupim neke rezultate ove ankete o djevojačkoj lektiri ne ponavljajući gornjih brojeva i postotaka, nego primijenivši ih na život.*

I. A) Mladim djevojkama treba pružiti što više lektire povjesnog, duhovnog i poučnog sadržaja u beletrističnom obliku. To odgovara njihovoj naravi.

B) Treba dakle da se ovim načinom obrade život i djela kreposnih lica u sukobu sa zloćom, s osobitim obzirom na religijski momenat, pravo shvaćanje ljubavi i položaj i zadaću žene u svijetu.¹

C D) Tako će mlada djevojka naći u svojoj lektiri onaj oblik, koji ju privlači i koji odgovara njezinoj naravi, naći će pouku i zabavu i pobudu za plemenštinu srca, naći će uzore, što će ih nasljedovati.

II. Najveću korist za shvaćanje i uređenje života donijele su mladim djevojkama duhovne knjige u obliku životopisa i pripovijesti, a u zrelijim godinama i duhovne knjige poučnog oblika. Kako će ta korist da bude još veća, vidi V.

III. IV. Najveća je šteta za mlade djevojačke duše po njihovu vlastitom priznanju čitanje romana i nemoralnih knjiga (98.7% !), koje im dođu u ruke. Gubi se vedrina djevojačke duše, djevojka se podaje sanjarenju, dobiva krivi pojam o ljubavi, braku, vjernosti, čistoći, mašta joj je okaljana i strasti se razbudažu. Treba upozoriti djevojke na to, ali ne braniti im svako čitanje, pogotovu ne davati im samo pobožne stvari u ruke, već izabrati najbolje, osobito povjesne. Nije sve, što je za starije, ujedno i za omladinu! Ne odviše čitati! Roditeljima i uzgojiteljima treba više govoriti o omladinskoj lektiri.²

¹ Djevojke same ističu problem zla u lijepoj knjizi. Sigurno je, da se u knjizi djevojke moraju upoznati i sa zlom, ali je sigurno i to, da samo ona knjiga prosječnoj djevojci ne će nauditi, koja to zlo prikazuje zlim, pa zato od njega odvraća, i koja uopće ne crta potankosti zla, naročito nećudoreda. Kako fino postupa ovdje Dante (onoga dana nijesu više čitali), Mickiewicz (Gospodin Tadija, ključ i pismo) i P. Coloma (pismo, Boy). Mnogo dalje preko ove granice ne će moći ići knjige ni za odrasliju omladinu.

² Zanimljive su bilješke, što sam ih od djevojkama i dama dobio k poglavlju »Knjige« (Kat. djevojkama 103.—115.): »Mogu se čitati i loše knjige, no ne valja ih nasljedovati... Kako ćemo se čuvati zla, ako ga ne poznamo?« — »Literaturu ipak moramo pratiti, jer to se od nas traži. Sve je to, što ovdje piše u tom poglavlju, zaludivanje.« — »Na žalost čitala sam skoro sve ove (zabranjene) knjige, nekoje već u 13. god.« — »Čitajući knjige realnoga života od svoje 13. god. došla sam do zaključka, da moram prestati s čitanjem takvih knjiga, jer bi me moralno upropastile. Prerano

V. Prema onomu što djevojke čitaju, udešuju svoj život, osobito prema jačim ličnostima, kojih su životopis čitale. Ali i duhovne knjige nijesu sve za omladinu, osobito ne za mlade djevojke. Treba im podati ponajprije dobrih životopisa svetaca, svetica i velikih ljudi i žena (kao što je na pr. Holl, Die Jugend grosser Männer; Holl, Die Jugend grosser Frauen; Bihlmayer O. S. B. Wahre Gottsucher). Ti životopisi treba da budu pisani psihološki i kritički, da prikažu ugodnika Božjega u svoj njegovoj veličini, ali i sa svim slabostima, koje je svladao.³ Inače će dobiti djevojke posve krivi pojam o kreposnom kršćanskom životu. Valja pružiti mladim inteligentnim djevojkama u ruke i knjigu o duhovnom životu, nasljedovanja svetaca i životu u svijetu, sastavljenu za njih i prema njihovim realnim prilikama u svijetu, a ne narivavati im ono, što je po svome sadržaju zgodno za redovnice, a po obliku i obradbi ni za koga u naše doba.⁴

Time nijesam možda rekao mnogo nova iskusnim kršćanskim uzgojiteljima. No nije to ni bila moja svrha. Htio sam samo njihovo iskustvo utvrditi iskustvom tolikih mladih djevojačkih duša.

sam izgubila mladenačku vedrinu i nedužno veselje mladosti i vjeru u ideale, a upoznala tamne strane ljudskoga života.« — Koliko drukčije glasi opet želja: »Katolička djevojka još ne zna svoju sudbinu na putu tog burnog života, pa treba da pozna dobro i zlo. Stoga mora čitati i lošije knjige, da upozna razliku dobra i zla,* a k tomu mnogo puta služi u životu za ravnanje... Ne valja uživati u pojedinim prizorima, već shvaćati objektivno. Katolička djevojka, koja dobrom nakanom čita knjige, ne će uzeti primjer, kao što je u knjizi, već obratno, ona će nastojati, da se ušćuva napasti i neprilike... Dakle srednjom stazom!« — Druga opet veli: »Otrov je za mladu djevojku čitati mnogo romana bez izbora. To je iz moga iskustva. I svaka, koja je iskrena, mora da potvrdi, da su je romani pokvarili (ako ih je čitala puno i bez izbora).« — Isp. i članak dr. Ive Blaževića u Nastavnom Vjesniku 1924. br. 1., 2.

³ Tačno prema načelima, izloženim u izvrsnoj, ako i nešto preopširnoj knjizi: P. Max Huber I. J., Die Nachahmung der Heiligen in Theorie und Praxis, I. II., Freiburg, Herder 1912.

⁴ Kad je već ovaj članak bio potpuno spreman za tisak, pročitao sam vrlo praktičan članak: Dr. Willi Haerten (Köln): Beobachtungen und Gedanken zur aszetischen Literatur für Mittelschüler, Theologie und Glaube 1924. II. 147–152. Tu se isporučuje P. v. Doss S. J.: Gedanken und Ratschläge i P. Dunin Borkowski S. J.: Reifendes Leben. Prvo je i katoličkom srednjoškolu tude — a u drugom on vidi sebe, i zato čita, i rado čita. Jezik, stil, forma, čitavo shvaćanje i izražavanje mora biti u skladu s mladenačkom dušom, hoćemo li da omladina knjigu rado čita.